

“Biz, senden önce de elçiler gönderdik; onların da hanımları ve çocukları vardı. Allah’ın izni olmadan, hiçbir peygamberin bir kitap getirmesi mümkün değildir. Her süre/dönem için bir kitap vardır; Allah dilediği kitabı nesh eder, dilediğini yürürlüğe koyar! Zira “Ana Kitap” O’nun katındadır.”

(Ra’d, 13/38, 39)

B. PEYGAMBERLER ve Hz. MUHAMMED

Dinimizde, ilim sahipleri derece derece birbirlerinden üstündür.¹ Her ilim ve makam sahibi mutlaka layık olduğu yere konulmalıdır.² Çünkü büyüklerini saymayan, küçüklerini sevmeyen mü’minin imanı kâmil olmaz.³

İnsanlar içerisinde peygamberler, özel olarak seçilmiş, ilim, hikmet ve hüküm verilerek dereceleri yükseltmiş ve risalet makamına atanmış seçkin kimselerdir. O sebeple onlar hem ilimde hem de makamda tüm insanların en büyüğüdürler.

Peygamberler içerisinde ise, Efendimiz Hz. Muhammed Mustafa (sav), insanlar arasından seçilmiş, ilim, hikmet ve kitapla derecesi yükseltilmiş müstesna ve mübarek bir zattır. Ona saygı, makamına gösterilecek ihtiram yüce Allah’ın emridir. Saygısızlık ise, iman sorunudur.⁴ Mü’minler olarak onu (sav) kendimize örnek edinmek, canımızdan evla görmek, nefsimizden ve tüm sevdiklerimizden daha fazla sevmek boynumuzun borcudur. Zira imanımız ondandır. İman-

¹ Bkz. Mücadele, 58/11.

² Ebû Dâvûd, Edeb, 23, 4842. H., V/173.

³ Tirmizî, Birr ve’s-Sıla, 15, 1919. H., IV/321.

⁴ “Gerçek müminler, ancak Allah’a ve Rasûlü’ne iman eden, onunla birlikte önemli bir iş için toplantı hâlindeyken Peygamber’den izin almadan ayrılıp gitmeyen kimselerdir. Muhakkak ki senden izin isteyenler, Allah’a ve elçisine iman ediyorlardır! Bazı işleri için senden izin isterlerse, onlardan dilediğine izin ver ve kendileri için Allah’tan mağfiret dile! Şüphesiz, Allah çok bağışlayıcıdır, çok merhametlidir.” (Nur, 24/62)

la birlikte diriliğimiz ondandır. İman, İslam ve ahlakla birlikte gerçek insan kimliğimiz ondandır. Velhasıl, Allah indinde ve isanlık namına geçerli neyimiz varsa biz hepsini ona borçluyuz. O sebeple ona (sav) saygıda kusur edilmemeli. Onun yanında gösterilebilecek edeb ve terbiyenin en güzeli sergilenmelidir.

Bu gerçeğe rağmen sahabe, mü'min arkadaşları, zaman zaman Allah'ın Elçisinin yanında pek nazik olamıyor, onun hoşlanmayacağı biçimde davranabiliyorlardı; hatta onu üzdükleri bile oluyordu.

Gerçi sahabe adı verilen nesil, cahiliyye döneminin insanlarıydı; cehalet ortamından kopmuş ve İslam'ın eğitim-öğretim sürecine dahil olmuş kimselerdi. Zamanla cahiliye döneminin adet ve alışkanlıklarından koparak İslam'a ayak uydurmaya çalışmaktaydılar. Bir yandan vahiy öte yandan onların eğitim - öğretim süreçleri devam ediyor. Her olumsuz davranış mutlaka bir âyetin konusu oluyor ve onları adım adım eğitiyordu.

1. İnsan ve Peygamber

Yüce Allah buyuruyor ki:

اللَّهُ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ مِثْلُ نُورِهِ كَمِشْكُوهٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ الْمِصْبَاحُ فِي زُجَاجَةٍ الزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ نُوْرٌ عَلَى نُورٍ يَهْدِي اللَّهُ لِنُورِهِ مَنْ يَشَاءُ وَيَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ

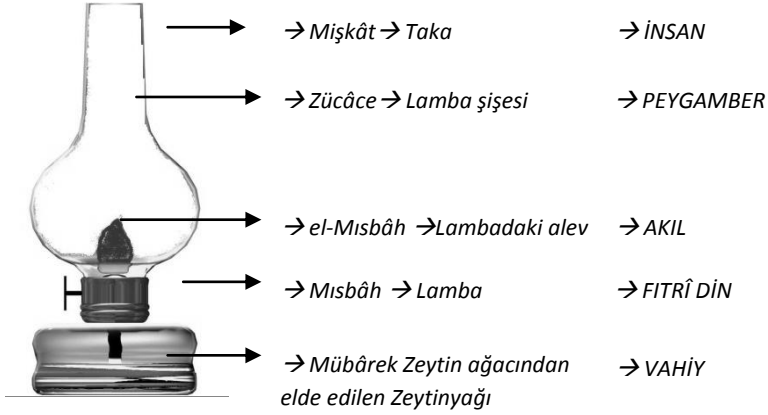
“Allah göklerin ve yerin nurudur; O'nun nuru, içinde lamba bulunan duvardaki bir taka/mişkât gibidir. Alev bir cam/şişe içindedir; şişe ise, incimsi bir yıldız gibidir! Fitildeki alev, doğusu ve batısı olmayan mübarek bir zeytin ağacından elde edilen yağla yakılıp beslenmektedir. Yağ ise, ateş değmese de neredeyse kendisi etrafı aydınlatacak parlaklıktadır! İşte size nur üstüne nur! Allah, dileyeni/diler nuruna kavuşturur. Allah, insanlar için böyle misaller verir! Allah her şeyi bilir.”⁵

Metnini ve mealini naklettiğimiz Nur suresinin bu 35. Âyetindeki *“Allah göklerin ve yerin nurudur...”* ifadesiyle Allah kendisini nura, Âdemoğlunu âlemler hakkında bilgilendirip aydınlatmasını da bir *mişkât/tâka*'nın, yani lambalığın aydınlatılmasına benzetmiştir.⁶

⁵ Nur, 24/35.

⁶ Bu konuda geniş bilgi için bkz. Duman, M. Zeki, *Beyanu'l-Hak*, III/462 vd.

Bu temsili şöyle bir şekilde açıklamak mümkündür:

Allah Yetişkin Her İnsanı Şu Dört İlâhî Işık İle Aydınlatmıştır

İnsan	/	Mişkât
1-Fitrî Din	/	1-Lamba
2-Akıl	/	2-Lambadaki alev
3-Peygamber	/	3- Lamba şişesi
4-Vahiy/Kitap	/	4-Zeytin Yağı

Nur üstüne nur! "Allah, ancak isteyen kimseyi nuruna kavuşturur ve onda muvaffak kılar!"⁷

Evet, Allah Teâlâ, göklerin ve yerin nuru, yani yokluktan varlığa çıkararı; aynı zamanda, aynen bir mişkatın mükemmel bir lamba düzeneği ile aydınlatıldığı gibi, bahsettiği dört ilahi nur ile Âdemoğlunun, bilgi sahibi edip aydınlatıcısıdır.

Mişkât örneğinde temsille ifade edildiği gibi, Allah Teâlâ insanoğlunu *fitrî din*, *akıl*, *peygamber* ve *vahiy* gibi dört mükemmel ışık/nur ile aydınlatmış ve aydınlatmaya devam etmektedir. Onları hem dünyada hem de ahirette mutlu ve müreffeh kılacak olan Sırat-ı Müstakim'i bu nurlarla kendilerine göstermiştir. Artık isteyen kimse yüce Rabb'inin de teşviki ve hoşnutlukla yönlendirmesiyle bu emsalsiz dört hidayetten yararlanır ve "*Nur üstüne nur...*" ile dünya hayatının sınavlarından zaferle çıkar, dolayısıyla sonsuz mutluluğa erebilir.

Ancak bu dört hidayetten; özellikle de akıldan yararlanan insan madde ve mana âlemlerine ait gerçekleri görür. Aklını kullanmayan,

⁷ Bursavî, *Rûhu'l-Beyân*, VI/155.

dolayısıyla bu ilahi rehberlerden yararlanmayan kimse için başka bir ışık, aydınlatıcı kılavuz yoktur. O kişi, simsiyah bulutların ve dalga üstüne dalganın kapladığı engin bir denizin dibinde, “Üst üste yığılmış karanlıklar” içerisindeki adam gibidir. Bu zat, içerisinde ömrünü tükettiği karanlıklar sebebiyle insanlıktan o kadar uzaklaşmıştır ki, neredeyse tanınmayacak, hatta kendisi bile kendini tanıyamaz hâldedir.

Allah'ın insanoğluna lütfettiği bu dört hidayetden *fitri din*, her insanın yaratılış sürecinin başında iken Allah'ın “*Elestü bi Rabbi-kum.*”⁸ hitabıyla ilk hücre sine/genine yerleştirdiği fitri bir yapıdır; bir nevi kodlamadır.⁹ Bu yüzden her doğan çocuk İslam fıtratı üzere doğar. Bu yapı, aynı zamanda insanın, temyiz çağına girdikten sonra aklını kullanmasıyla açığa çıkan potansiyel bir ışıktır, hidayettir. *Fitri din*, *akıl*, *peygamber* ve *vahiy*; bu dört hidayetden *akıl*, hepsinin başıdır ve en önemlisidir. Basitten mükemmele doğru gelişerek tekamül eder. Kişi yetişkinlik çağına girdiği andan itibaren yükümlülük ve sorumlulukları başlar. Çünkü akılı mümeyyiz vasfını tamamen kazanmış vaziyettedir. Fakat yeterli değildir; onun mutlaka Cenab-ı Allah'tan vahiy alan seçkin bir peygambere ve İlâhi vahye ihtiyacı vardır.

2. Peygamberler

Peygamberimiz Hz. Muhammed Hakkında Bir Hasbihal

Peygamberler, Allah'ın insana, akıldan sonra lütfettiği önemli bir iyiliğidir. Çünkü peygamber, akılı vahiy ile desteklenmiş ve korunmuş olan en seçkin insandır. Vahiy ise, katışıksız, şaibesiz, saf ve doğru bilgidir. Ancak peygamberler vasıtasıyla insanlık âlemine intikal eder.

Allah'ın insana bahşettiği dört hidayetden en önemlisinin akıl olduğu bilinmektedir. Çünkü akıl olmazsa diğerlerinin hiç bir önemi kalmaz. Yine bu dört hidayetin en üstünü, en aydınlatıcısı ve en güvenilirini ise, hiç şüphe yok ki, peygamberdir. Çünkü her peygamber, seçilmiş en akıllı insandır; ayrıca *fetanet/zeka* sahibi olup insanlar içerisinde idrak kapasitesi en üst seviyede olanıdır; *sıdk* ve *emanet* sahibi olduğu için de insanların en doğru sözlüsü ve en güveniliridir. Tüm bu üstün meziyetlerinin yanında peygamber, Allah'ın özel olarak bahşettiği hüküm, hikmet ve ilim ile de desteklenmiştir. Ayrıca peygamberler, risalet görevleri devam ettiği sürece yüce Allah ile

⁸ Bkz. A'raf, 7/172, 173.

⁹ Bkz. Rum, 30/30.

vahiy ilişkisi içerisindeyler. Peygamberlerin akılları, asla bir takım evhamlar ve hayal ürünü bozuk ümniyyelerle yanılmaz ve yanıltılmazlar. Şayet yanılacak ya da yanıltılacak olursa, derhal vahiy yoluyla uyarılır; böylece yanılığdan korunmuş olurlar. Zira peygamberler bu anlamda “Masum”durlar.

Peygamberler, diğer insanlardan farklı olarak, doğrudan doğruya Allah’tan aldıkları fizik ve metafizik, diğer bir ifade ile *şahadet* ve *gayb* âlemlerine ait saf ve doğru bilgilerle mücehhez oldukları için onlar, hem kendileri münevver/aydınlanmış hem de başka insanları tenvir etme/aydınlatma kabiliyetine sahiptirler. Peygamberlerden her biri, sanki etrafa ışık saçan “*Aydınlatıcı bir siraç*”tır. Nitekim Allah Teâlâ, Nebisi Hz. Muhammed’e bir âyetinde şöyle hitap etmiştir:

“*Böylece sana emrimizden bir ruh vahyettik; bundan önce sen kitap nedir, iman nedir bilmezdin, sonra onu kullarımızdan dilediğimiz kimseyi hidayete erdirdiğimiz bir nura çevirdik; şüphe yok ki sen de artık Sırat-ı Müstakim’e irşad edersin.*”¹⁰

“*Ey Peygamber! Şüphesiz Biz seni bir şahit, bir müjdecî, bir uyarıcı, izni ile Allah’a çağırıcı ve aydınlatıcı bir siraç (lamba/kandil) olarak gönderdik.*”¹¹

Belki de bu yüzden, İslam’da insanların mükellefiyeti peygamber gönderme şartına bağlanmıştır; peygamber gönderilmeyen ya da tebliğin ulaşmadığı hiç bir topluma sorumluluk ve ceza söz konusu değildir.¹²

3. Peygamberlerin Ahlakı

Tüm peygamberler, çağdaşları içersinden seçilmiş akıl, zekâ, basiret ve güçlü irade sahibi en seçkin ve güvenilir insanlardır. Bedenen ve ruhen mükemmel ve sağlıklıdır. Şu beş özellik, hepsinin ortak vasfıdır: *Sıdk, emanet, fetanet, ismet, tebliğ*. Bu yüzden peygamberler ilim, hikmet ve ahlak sahibi *emin*; en doğru, en güvenilir, görevlerine en sadık insanlardır ve daima *Sırat-ı Müstakim* üzeredirler.

Peygamberler, anlama ve kavrama kabiliyetleri son derece süratli ve keskin insanlardır. Emroldukları gibi, dosdoğru insanlardır. Onları diğer insanlardan ayıran en belirgin niteliklerinden biri *emin/güvenilir* olmalarıdır. Onlar, kendilerine tevdi edilen emanatin bilincinde olup asla emanete hainlik etmezler. Her ortamda ve her

¹⁰ Şûrâ, 42/52.

¹¹ Ahzab, 33/45, 46.

¹² “*Biz, peygamber göndermediğimiz sürece kimseye azap edecek değiliz!*” (İsra, 17/15)

türlü şartlar altında görevlerini hakkiyle yerine getirmeye çalışırlar. Görev ve doğruluk söz konusu olduğu zaman, onlar Allah'tan başka hiç kimseden korkmazlar, çekinmezler, kınanma endişesi taşımazlar ve görevlerini katiiyetle ihmal etmezler. Sürekli Allah'ın murakabesi ve kontrolü altında buldukları için günah işlemezler; hata edecek olurlarsa derhâl vahiyle uyarılırlar; yapılan uyarıya rağmen hatada ısrar etmezler.

Tüm bu üstün meziyetlerinin yanında peygamberler, Allah'ın bahşettiği hüküm kabiliyeti, ilim ve hikmet ile de donatılmış, desteklenmiş, münevver ve bilge kişilerdir. Onların söz, iş ve davranışları, vahiy değil, fakat vahyin kontrolü altında gerçekleşen hikmettir. Onlar şayet yanılır da hikmete aykırı bir şey yapacak olurlarsa derhal vahiy ile uyarılırlar. Daima aklın ve vahyin gözetimi altında iş yaparlar. Her alanda basiret sahibidirler ve davet ettiklerine de basiretle çağırırlar, körü körüne değil. Her işte isabetli hüküm verirler, hükümlerinde kararlılık gösterir ve daima Allah'a tevekkül ederler. Risalet görevleri süresince yüce Allah ile vahiy ilişkisi içerisinde buldukları için onların akılları, asla bir takım evhamlar ve hayâl ürünü bozuk ümniyyelerle, düşüncelerle sarsılmaz, çelinmez, yanılmaz ve yanıtılamazlar.

Tüm peygamberler, Allah Teâlâ'dan almış oldukları emirler, yasaklar, tavsiyeler, öğütler ve ibret verici kıssaları kendi ümmetlerine tebliğ etmekle kalmamış, aynı zamanda tatbikinde de onlara örnek vasıflarıyla önderlik etmişlerdir. Hiç birisinin, Allah'a itaat konusunda ihmali, aşırılığı ve geriliği, aslâ söz konusu olmamıştır.¹³

4. Hz. Muhammed (sav)

Hz. Muhammed (sav), peygamber olmadan önce kavmi tarafından "Muhammedü'l-Emîn" vasfıyla şöhret bulmuş, çevresindeki insanların itimadını kazanmış yetkin ve faziletli bir insan olarak bilinmektedir. Üstün ahlakıyla, mümtaz kişiliği ve tertemiz yaşam tarzıyla herkesin saygısını kazanmış bir kimlik ve kişiliğe sahiptir. Kırk yaşına geldiğinde Rabbi onu, yüce ve muhteşem ahlâkı¹⁴ ve âlemlere rahmet vasfı¹⁵ ile insanlık âlemi için seçti, ahlâkî değerleri ve güzellikleri tamamlamak üzere peygamber olarak görevlendirdi.¹⁶ "*Beni Rabb'im*

¹³ Şu ayet sebebiyle sadece Âdem'in bu konuda yeterince azimli olmadığı söylenebilir: "*Andolsun Biz, daha önce Âdem'i bir yasakla uyarıştık, fakat o bunu unuttu; zaten Biz onda yasağa uyma hususunda bir azim de görmemiştik.*" (Tâhâ, 20/115)

¹⁴ Kalem, 68/4.

¹⁵ Enbiya, 21/107.

¹⁶ İmam Mâlik, *Muvatta'*, Husnû'l-Huluk, 8.

terbiye etti, eğitimimi en güzel şekilde yaptı."¹⁷ diyen Hz. Muhammed, faziletli ve müşfik bir baba, uzman bir eğitimci gibi kendisine inananları eğitip yetiştirmiş ve yirmi üç yıl gibi kısa bir zaman zarfında yer-yüzünün en adil, en medeni toplumunu vücuda getirmiştir.¹⁸ Yüce Allah, İbrahim (as)'i numune-i imtisal gösterdiği¹⁹ gibi, Hz. Muhammed'i de sadece çağdaşlarına değil, çağlar ötesindeki gelecek tüm insanlara; özellikle de inançla ona ve sünnetine tabi olanlara uyulması gereken en güzel bir örnek olarak takdim etmiştir:

*"Ey inananlar! Sizin için; bilhassa Allah'a ve ahiret gününe kavuşacağını umarak Allah'ı çok zikreden kimseler için Rasûlullah'ta alınması gereken güzel bir örnek vardır."*²⁰

Daha önce de geçtiği üzere, onun "*Hüsn-i hâl (güzel bir görünüm), tennî (düşünerek ve sükûnetle hareket etme), iktisad (ölçülü davranma) peygamberliğin kırkta biridir.*"²¹ dediği bu nitelik, onun lazım-ı gayr-ı müfarıkı, yani ayrılmaz bir özelliği idi. O hiçbir zaman düşünmeden ve acele ile hareket etmezdi. Söz, iş ve davranışlarında ölçüyü kaçırmazdı. En olumsuz şartlarda ve sıkıntılı anlarında bile etrafa ümit, moral ve güzellikler saçabilen bir kişiliğe sahipti. Mese-lâ; on üç yıl süren Mekke döneminde asla müşriklerin zulmüne boyun eğmemiş, Rabb'inin de desteğiyle dost, düşman hiç kimsenin inğvasına kapılmamıştır. Hicret esnasında yakalanma durumuyla karşı karşıya kaldıkları anda bile mağaradaki yol arkadaşına: "*Üzülme; hiç şüphelen olmasın ki Allah bizimle beraberdir...*"²² diyerek biricik arkadaşını teskin etmişti. Uhut savaşında bozguna uğrayıp darma-dağın olan Müslümanlara metanet ve moral verici çağrılarda bulunmuştu. Buna rağmen savaştan kaçanlara hilm ile muamele etmiş, ka-

¹⁷ Aclûnî, *Keşfu'l-Hafâ*, I/70

¹⁸ İbn Mace, *Mukaddime*, 17.

¹⁹ Mümtahine, 60/4, 6.

²⁰ Ahzab, 33/21. Ayetteki *üsve (isve)*, birini örnek edinme, gittiği yoldan gitme ve onun yaptığını aynen yapma; *üsve-i hasene* ise, uyulacak iyi bir örnek, eşsiz bir numune anlamına gelmektedir. Ayetin siyak ve sibakından da anlaşılacağı üzere Cenab-ı Hak, elçisini inananlara örnek göstermiştir. Çünkü o, en sıkıntılı anında bile görevini aksatmamıştır. Allah'tan umudunu kesmemiştir. Yalnız Hendek savaşında değil, Hicret esnasında, Bedir'de, Uhûd'da ve sıkıntılı her ortamda hiç bir zaman korkaklık ve gevşeklik göstermemiştir. Daima ashabının önünde, onları Allah'a itaate teşvik etmiş; teşvik ettiği her konuda, mutlaka kendisi daha fazlasını yapmıştır. Tüm saldırılar, öncelikle kendisine yönelik olmasına rağmen o, hiç bir zaman geri plânda durmayı aklından bile geçirmemiştir. Hendek savaşında da hep ön plânda bulunmuştur; hendek kazarken o da diğer insanlar gibi payına düştüğü kadar hendeği bizzat kendisi kazmış; sırtında toprak taşımış, taş taşımış; açlık ve darlık sıkıntılarını arkadaşlarıyla birlikte göğüslemiş ve soğuk gecelerde nöbet tutmuştur. (Köksal, Mustafa Âsım, *İslam Tarihi*, İstanbul, 1981, V/247-248

²¹ Tirmizî, *Birr ve Sıla*, b. 65, H. 2010, IV/366.

²² Tevbe, 9/40.

tı kalpli ve kaba bir komutan edasıyla savaştan kaçanlara sert davranmamıştı; tam aksine -gönül bağları İslam'la kopma noktasına gelmiş kimselerin- gönüllerini fethedecek ve yeniden İslam'a celb edecek derecede yumuşak davranmıştı. Onun bu davranışı yüce Rabb'i tarafından beğenilip takdirle karşılanmıştı.²³

O hiç bir zaman insanlar arasında hür-köle, soylu-soysuz, erkek-kadın, zengin-fakir vb. ayrımı yapmamıştır. İnsanları ayrıştırıcı ve aşağılayıcı bir ayırım yapılmasından da nefret ederdi. Asla hiç bir kimseyi hor ve hakir görmezdi. En fazla kızdığı kimse de olsa, yüzüne karşı hiç bir insanı aşağılamamıştır. Kimsenin hatasını yüzüne vurmamış, hataların yüze vurulmasını da asla sevmemiştir.

Çünkü o insanı seviyordu. İmanlı imansız tüm insanlara son derece düşküdü. Tabiri caizse, bir insanın tırnağının taşa değmesine bile gönlü razı olmazdı. Onun bu akıllara durgunluk veren insan sevgisini yüce Rabbi Tövbe suresinde şöyle dile getirmiştir:

*“İçinizden size öyle bir elçi gelmiştir ki, sizin sıkıntıya düşmeniz kendisine ağır gelir, size çok düşkündür; özellikle mü'minlere son derece müşfik ve merhametlidir.”*²⁴

Belki denilebilir ki “Müşriklerin, münafıkların ve kâfirlerin başına gelen sıkıntı Allah'ın Rasûlüne neden ağır gelsin ki?” Soru doğrudur, fakat Rasûl'ün özelliği de budur. Kim olursa olsun, o, fert fert bilmediği münafıklara, hatta kendisine dininden ötürü düşman olan, onu ve inananları yurtlarından çıkartan müşriklere bile acıyacak, merhametinden ötürü kendisini helak edecek kadar müşfik ve merhamet sahibi idi. Bilhassa Allah'ı ve Ahiret gününü inkar edenlerin, cehennemdeki o korkunç akıbetlerini düşündükçe; Kur'an'da anlatıldığı biçimde dehşet verici durumlarını hayalinde canlandırdıkça üzüntüsünden dolayı adeta kahroluyordu. Onun bu şaşılacak derecedeki insanlara düşkünlüğü de Rabb'i tarafından zaman zaman uyarılmasına sebep olmuştur:

*“Onlara acımandan ötürü neredeyse arkalarından kendini helâk edeceksin!...”*²⁵

²³ Bkz. Âl-i İmran, 3/153-155, “Allah'tan bir rahmet sebebiyledir ki sen onlara yumuşak davrandın; eğer kaba ve katı yürekli olsaydın, şimdi onlar çevrenden dağılıp gitmişlerdi! Onları affet, Bizden onların bağışlanmalarını dile, önemli işlerde kendileriyle istişare et, fakat karar verdiğin zaman da sadece Allah'a güvenip dayan! Çünkü Allah kendisine tevekkül edenleri sever.” (Âl-i İmran, 3/159)

²⁴ Tövbe, 9/128.

²⁵ Kehf, 18/6.

*“Kötü işleri kendisine süslü gösterilip de onu güzel gören kimse mi doğru yolu bulacak! Hiç şüphe yok ki Allah, dilediği kimseyi sapıklıkta bırakır, dilediğini de hidayete erdirir. O hâlde onlara üzümlük de kendi kendini yiyip bitirme! Şüphesiz Allah, onların ne yaptıklarını bilmektedir.”*²⁶

*“Ey Rasûlüm! İnanmıyorlar diye neredeyse üzüntüden kendini helâk edeceksin! Eğer Biz dilersek, gökten onlara öyle bir ayet indiririz ki boyunları ona kendiliklerinden eğilir kalırdı!”*²⁷ Yüce Allah istiyor ki onlar, baskı sonucu ve ikrah ile değil de kendileri gerçekleri görsün ve iman etsinler.

Görülüyor ki, *“Âlemlere rahmet olarak gönderilen”*²⁸ Hz. Muhammed, gerçekten de son derece merhametli bir insandır. Sadece mü’minlere karşı değil, kendisini tekzip eden, davetinden yüz çeviren, ona söven, hakaret eden ve yoluna taşlar, dikenli çalılar döşeyenlerebile esirgeyici vasfından ötürü neredeyse kendisini helâk edecek gibidir. *“Ya Rabbî! Bunlar cahil kimselerdir. Gerçekleri kavrayamıyorlar. Sen onları bağışla, onların soyundan mü’minler çıkart”* diye düşmanına dahi dua edecek kadar müşfik ve merhamet sahibidir.

O gerçekten âlemlere rahmet idi. Çünkü insanların kendisine karşı çıkmalarına ve bin bir çeşit düşmanlıklarına rağmen o, tebliğ görevine devam ediyor ve bir insana verilmesi gerekenlerin en yücesini onlara vermekten geri durmuyordu. Şu ayet Allah Rasûlü’nün insanlar için nasıl bir değerde yüce bir nimet, büyük bir iyilik olduğunu ifade etmeye yetmektedir:

*“Muhakkak ki Allah mü’minlere, kendi aralarından, onlara Allah’ın ayetlerini okuyan, onları (maddî ve manevî kirlerden) temizleyen, onlara kitabı ve hikmeti öğreten kendileri gibi bir insanı elçi göndermekle büyük bir iyilik etmiştir. Oysa onlar daha önce apaçık bir sapıklık içindeydiler.”*²⁹

²⁶ Fatır, 35/8. Kur’an açısından *hidayet* ve *dalalet*, her ikisi de kulun kendi aklı, iradesi, tercihi ve eyleminin sonucu Allah’ın yaratması; belki de hidayet ve dalalet olgularını/sonuçlarını var edecek bedensel, zihinsel ve kalbî mekânizmayı kişide işler hâlde hazır bulundurmasıdır. Yoksa kul hidayeti isteyip gereklerini yaptığı takdirde, Allah’ın onu dilememesi ve hidayete erdirmemesi, O’nun adalet ilkesi ve insanları yaratmadaki amacı itibariyle imkânsızdır. Kul hidayeti diler, iradesini kararlılıkla eyleme döker Allah’da onu muvaffak kılar; aynı şekilde kul dalaleti ister ve kararlılıkla onun gereklerini yerine getirir Allah da onu dalalette bırakır. Dilemek ve kararlılıkla gereğini yapmak kuldun muvaffakiyet ise Allah’tandır. Allah Azze ve Celle’nin keyfi hidayeti ve dalaleti olmaz.

²⁷ Şuarâ, 26/3, 4.

²⁸ Enbiyâ, 21/107.

²⁹ Âl-i İmran, 3/164.

Ayetteki *zekkâ* kelimesi, hem temizledi ve arındırdı hem de ıslah etti; eğitip öğretip yetiştirdi; geliştirdi, artırdı, büyüttü anlamındadır.

Rasûlullah (sav) gerçekten de seçkin bir eğitimci vasfıyla yaklaşık yirmi küsur yıl süren vahiy sürecinde mü'minleri cehaletin karanlıklarından çıkartıp İslam'ın aydınlığına; ilmin, düşüncenin ve hikmetin aydınlığına kavuşturdu. Onları cahiliye döneminin batıl inançlarından, sırtlarında taşımakta oldukları putların ağır yükünden, gayr-ı insanî hayat tarzlarının vebalinden, bozuk ahlâksızlığın her çeşidinden, insanlık dışı davranışlarından arındırıp temizledi. Onlara Kur'an'ı öğretti. Kur'an vasıtasıyla hayatı, insanlığı ve bildikleri daha nice şeyleri tanıttı. Sonuçta Cenab-ı Allah'ın: *"Siz, insanlar için çıkartılmış en iyi bir toplumsunuz."*³⁰ veya *"Böylece sizi, aşırılıklardan arındırılmış itidal sahibi bir ümmet yaptık."*³¹ dediği hem çağdaşlarına hem de kıyamete kadar gelecek bütün toplumlara medeniyette örnek ve önder gösterilen bir toplumu vücuda getirdi.

O, aynı zamanda affedici bir kişiliğe de sahiptir.³² Bir yakınmasında şöyle diyordu: *"Bu ne hâldir Allah'ım! Bunlar, ateşin başına üşüşen kelebekler gibiler; ben onları ateşten uzaklaştırmaya çalışıyorum, ama onlar hâlâ bunu anlamıyorlar!"*³³ Rasûlullah'ın (sav) bu hâli karşısında yüce Rabb'i onu şu ayetleriyle teselli etmektedir: *"İşlerinin kötüsü kendisine süslü gösterilip de onu güzel gören kimse mi hidayete erecek! Allah, dileyen kimseyi sapıklıkta bırakır, dileyeni de severek hidayete erdirir. O hâlde onlara üzülp de kendini helâk etme! Allah, onların ne yaptıklarını bilmektedir."*³⁴ *"Senin vazifen, apaçık tebliğdir. Muhakkak ki Rabb'in kullarını görmektedir."*³⁵

Bütün bu üstün meziyetlerine, seçkin kişiliğine ve insanlara son derece nazik davranışlarına rağmen, o da zaman zaman inanamayanların açık ve gizli zulümlerine, hakaretlerine, hile ve desiselerine, hatta ölümcül tuzaklarına maruz kalmıyor değildi. Onun mübârek kalbi kırılıyor, kaba davranışlara, gayr-ı insanî muamelelere maruz kalıyordu. İnkâr edenler onu hiç anlamaya yanaşmıyorlardı.

Bazen de bir kısım Müslümanın, cahiliyye ahlakından henüz tamâmen sıyrılamamış olmaları veya düşünmeden davranmaları sebebiyle zaman zaman aşırı söz ve davranışlarına maruz kalıyor, ne-

³⁰ Âl-i İmran, 3/110.

³¹ Bakara, 2/143.

³² Bkz. A'râf, 7/199.

³³ Bursavî, İsmail Hakkı, *Ruhu'l-Beyan*, İstanbul, 1389, V/138.

³⁴ Fâtır, 35/8.

³⁵ Âl-i İmran, 3/20.

zakat kuralları çiğneniyor ve gayr-ı ihtiyarî de olsa Allah'ın elçisinin incinmesine, üzülmesine sebep oldukları da oluyordu. Ama o, bu durumu hayâ duygusunun yüksekliğiyle kimseye sezdirmiyor, üzüldüğünü, incindiğini hissettirmiyordu. Öyle ki, onun yerine yüce Rabbi mü'minleri uyarıyordu. Mesela evine girip çıkma konusunda gözetilmeyen âdâb hususunda Allah Teâlâ mü'minleri şöyle te'dib/ikaz etmişti:

“Ey iman edenler! Bundan sonra yemeğe davet edilmeksizin, vaktine de bakmaksızın Peygamber'in evlerine girmeyin! Eğer davet edilmişseniz, tam vaktinde gidin ve yemeği yiyince derhâl kalkın dağılın; sohbetete dalıp kalmayın! Böyle yapmanız Peygamber'i üzmektedir. Fakat o çekinip utandığı için size bir şey söylemiyor. Allah hakkı söylemekten çekinmez.”³⁶

Daha bunun gibi pek çok ayette, Yüce Rabb'i Allah, Rasûlü ile ilişkilerinde mü'minlere edeb kurallarını öğretmiştir.

Allah Teâlâ, hem Hz. Peygamber ile hem de birbirleriyle ilişkilerinde daha ölçülü, daha edepli ve daha nazik olmaları; özellikle de Allah'ın elçisine ve makamına gösterilmesi gereken saygıda daha özenli davranmalarını; şahsını üzmemeleri, gönlünü incitmemeleri için vahiy sürecinde ve yeri geldikçe Müslümanlara çok önemli nezâket kuralları öğretmiştir.

Çünkü dinimizde, ilim sahipleri derece derece birbirinden üstündür. Her ilim ve makam sahibi mutlaka layık olduğu yere konulmalıdır. Çünkü büyüklerini saymayan, küçüklerini sevmeyen imanî kâmil bir mü'min olamaz.

İnsanlar içerisinde peygamberler, özel olarak seçilmiş, ilim, hikmet ve hüküm verilerek dereceleri ve makamları yükseltmiş seçkin kimselerdir. Peygamberler içerisinde de Efendimiz Hz. Muhammed Mustafa (sav), aynı şekilde seçilmiş, ilim, hikmet ve kitapla derecesi diğer peygamberlerden üstün tutulmuş müstesna ve mübarek bir zattır. Ona saygı, makamına gösterilecek ihtiram yüce dinimizin emridir. Hatta onu (sav) kendimize örnek edinmek ve canımızdan evla görmek, nefsimizden ve tüm sevdiklerimizden daha fazla sevmek boynumuzun borcudur. Zira imanımız ondandır. İmanla birlikte diriliğimiz ondandır. İman, İslam ve ahlakla birlikte gerçek insan kimliğimiz ondandır. Velhasıl, Allah indinde ve ahirette geçerli neyimiz varsa biz hepsini ona borçluyuz. O sebeple ona (sav) saygıda kusur edilmemeli. Onun yanında edeb ve terbiyenin en güzeli sergilenmelidir.

³⁶ Hayâ kavramı hakkında bkz. A'râf, 7/26.